

वाग्व्यवहारादर्शः – A Guide to Sanskrit Transaction

MA (IKT)

Course Category: [Core]

Schedule of Offering: [Semester I]

Course Credit Structure: [4]

- Lecture: 3 Hours per week
- Tutorial: 1 Hours per week
- Practical: None

Contact Hours per week: 4 Hours per week

Instructor:

विनायकरजतः, सहायकाचार्यः
वेदविज्ञानपरम्पराविभागः

1. Introduction

संस्कृतवाङ्मयम् अतिगभीरं विस्तृतञ्च । तस्य अधिगमनाय भाषायाः सुष्ठु अवगमनं तत्स्वरूपविज्ञानञ्चापेक्षितम् । संस्कृतभाषया सम्भाषणं लेखनञ्च तस्मिन् महति साधने सोपानं भवति । तत्रापि संस्कृतस्य सहजत्वं यदि सम्पादितं स्यात् तर्हि तदनुपमं वैशिष्ट्यं भजते । तदेतन्मनसि निधाय अस्य पाठ्यक्रमस्य परिकल्पना कृता ।

2. Objective

अस्मिन् पाठ्यक्रमे सिषाधयिषिता अंशाः -

- निर्दुष्टेन संस्कृतेन व्यवहारे दक्षता
- भाषाप्रयोगसम्बद्धानां सूक्ष्मांशानाम् अवगमनम्
- स्वप्रकृतिकायाः भाषायाः परिचयः
- भाषालालित्यसम्पादने आसक्तिः

3. Pre-requisites

विशिष्टा प्रवेशार्हता कापि न विद्यते । देवनागर्याः ज्ञानम्, संस्कृतभाषायाः अवगमनं च पाठ्यक्रमावगमने सहायके भविष्यतः ।

4. Module-wise topics

The suggested structure is as follows:

Module 1 विभक्त्यादर्शः (8 hours)

- सप्तानां विभक्तीनाम् उपयोगविज्ञानम्
  - कारकविभक्तयः
  - उपपदविभक्तयः
  - कर्मप्रवचनीयविभक्तयः

○ Essential Readings

- Lecture Note 1 - Selections from Siddhāntakaumudī & Kārakam

Module 2 क्रियादर्शः (8 hours)

- परस्मैपदिनः आत्मनेपदिनश्च प्रमुखाः धातवः
- विशिष्टाः धातवः - दशगणीव्यवस्था
- उपसर्गयोगेन जायमानाः विशेषाः - विजयते, प्रतिष्ठते, विक्रीणीते इत्यादयः

○ Essential Readings

- Lecture Note 2 - Selections from Siddhāntakaumudī, Śuddhikaumudī, Śabdān Jānīmahe & Bhāṣāpākaḥ

Module 3 कृदन्तादर्शः (8 hours)

- क्तवत्
- त्वा - ल्यप् - तुमुन्
- शतृशानचौ
- तव्यत्तव्यानीयरः
- कर्त्रर्थकाः - ण्वुल्तृचौ क्तिप् णिनिः (ताच्छ्रील्ये)
- भावार्थकाः - ल्युट् घञ् क्तिन्

○ Essential Readings

- Lecture Note 2 - Selections from Siddhāntakaumudī, Śuddhikaumudī Vāgvyavahārādarśaḥ & Bhāṣāpākaḥ

Module 4 वाक्यादर्शः (8 hours)

- प्रयोगविज्ञानम्
  - कर्तरिप्रयोगः, कर्मणिप्रयोगः, भावेप्रयोगश्च
  - द्विकर्मकेषु धातुषु विशेषः
- **Essential Readings:**
  - Lecture Note 3 - Selections from Śuddhikaumudī, Bhāṣāpākaḥ & Dvitiyadīkṣā

Module 5 तद्धितादर्शः (8 hours)

- इदमर्थः
- अपत्यार्थः
- मत्वर्थः
- स्वार्थः
- भावार्थः
- संख्या - पूरणार्थकाः प्रत्ययाश्च
- **Essential Readings**
  - Lecture Note 4 - Selections from Siddhāntakaumudī & Aṣṭādhyāyīśahajabodha

Module 6 भाषासौन्दर्यम् (5 hours)

- वचोविच्छित्तयः
- विशिष्टाः प्रयोगाः
- स्वप्रकृतिकं संस्कृतम्
- लौकिकन्यायाः
- **Essential Readings**
  - Lecture Note 5 - Selections from Vāgvyavahārādarśaḥ, Vacovicchittayaḥ & laukikanyāyasāhasrī

5. Source Texts

1. गिरिधरशर्मा चतुर्वेदः (2001) - “वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी”, मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी
2. जनार्दन हेगडे (2008) - “शुद्धिकौमुदी”, संस्कृतभारती, बेङ्गलूरु
3. जनार्दन हेगडे (2007) - “भाषापाकः - 1”, संस्कृतभारती, बेङ्गलूरु
4. जनार्दन हेगडे (2012) - “भाषापाकः - 2”, संस्कृतभारती, बेङ्गलूरु
5. डा० चन्द्रशेखरभट्टः, डा० कृष्णानन्तपद्मनाभः (2013) - “शब्दान् जानीमहे”, संस्कृतभारती, बेङ्गलूरु
6. चारुदेव शास्त्री - “वाग्व्यवहारादर्शः”

6. Pedagogy

The teaching methods used in this course will be a combination of primarily text based lectures. In class discussions, student presentation, Games etc.

7. Evaluation Pattern

Assignment	-	20%
Class presentation	-	15%
Mid-term Exam	-	25%
Final Exam	-	40%